

REGIMANTAS TAMOŠAITIS

VITAMINŲ PARDAVĖJAS

ESĒ

Bulvių žmogus

Tą vasarą kvepėjo žemuogėmis, ypač ankstyvais rytais, dvelkiant gai-
viam vėjeliui, paukščiams žadinant mieguistus vasarotojus, bet aš esu
paprastas, nereiklus žmogus, mintu tik bulvėmis, nes man svarbiausia
išmisti, išsimaitinti.

Tą vasarą kaimynė savo priebytyje kasdien degindavo saulėje savo
sirpstančias raustančias krūtis, išstačiusi jas nežinia kam, – o jos buvo
panašios ne į kuklias žemuoges, bet į stambias, gerai prižiūrėtas braš-
kes, – bet aš mitau vien bulvėmis ir apie nieką kita negalvojau, nėko
nenorėjau, jokių braškių man nereikia, jomis neišsimaitinsi.

Tą vasarą aplink viskas buvo apkaitę nuo saulės, o gal nuo to neaiš-
kaus, nuodingo žemuogių kvapo – ir krutančios prakaituotos braškės
priebytyje, ir nuleipę vasarotojai – bet man rūpėjo paprasti dalykai,
augantys žemės tamsoje, ir baisiai erzino visi tie nesveikai raudoni daik-
tai, sultingi, minkšti ir išglebę.

Išsipuošę vasarotojai, kuriems aš pigiai pardavinėjau naktinius slie-
kus bei riebias apsiuvas meškerioti upėse bei ežeruose, tie gražūs puoš-
nūs žmonės mito pomidorais, bet aš mėgavausi tik bulvėmis, nes taip
buvau ipratęs nuo mažens, o ir nežinojau net, kur tie pomidorai auga,
kaip jie atsiranda. Todėl juos vadinau pomidorų žmonėmis, tuos vasa-
rotojus, nes jie žiemoja kažkur toli, o čia vasarą atvažiuoja prinokti,

todėl atvažiavę godžiai lepinasi saulės spinduliais, mėgaujasi žemuogiu kvapu užnuodytu oru. Ir auga nesivaržydami, puikūs, storū, jraudę, idegusia sultinga odelė, blizgantys ir išsipūtę. Pardavinėdamas masalus žiūriu į juos ir negaliu atsižiūrėti. Negaliu suprasti, kaip jie tokie pasidaro.

Mes, paprasti bulvių žmonės, gyvename spaudžiami rūpesčių, slēgiams nepritekliaus, susidurdami su visokiausiomis bėdomis, kurios it kieti žemės grumstai sumaigo mūsų gyvenimus, susuka mus į raga, todėl esame nelygūs, gumbuoti, kiekvienas savaip surambėjęs, pageltes, surukęs, o kartais ir nesveikai pažaliavęs. Bet užtat kietesni už pomidorus. Vietinį žmogų atpažinsi iš tolo – kiekvienas savaip paženklintas savo grumstais, savo akmenimis, mūsų gyvenimas paprastas ir aiškus. Kaip gyvename – taip ir atrodome, tegul mumis grožisi, kam patinka.

Žiūrėk, koks jis kampuotas, – girdžiu, šnibžda vasarotojai, pirkdami iš manęs naktinius sliekus bei riebias apsiuvas, – kokia galva. Ir akys kraupios. Kažkoks mitinis padaras... Antai, šnairuoja.

Tiek to, jų kalbos manęs nejaudina. Jei mitinis, tai mitinis – aš ir pats žinau, kad išmisti šiai vasarotojų laikais – nelengvas reikalas. Tad tvirčiau suspaudžiu indelį su apsiuvom, kurių šiose pakrantėse apstu, kurias aš mėgstu lupinėti iš jų patogių namelių, – tas riebias, patogiai ištaisius apsiuvas; žvejams vasarotojams būtų geriau su nameliais, taip jos ilgiau išgyvena, bet aš negaliu susivaldyti, negaliu savęs įveikti, esu tiesiog nejveikiamas, lupu jas lauk, ir tiek, lupu visas iki vienos, nes esu užsispyręs, esu ketas žmogus, ir vasarotojų skatikai kartais man ne tokie svarbūs. O ir vasarotojai neturi pasirinkimo, nes be manęs niekas daugiau čia kirmélių nepardavinėja, tik pieną, grietinę, sviestą, kiaušinius, o su apsiuvom ir sliekais neprasideda, nenori konkuruoti, bijo mano bjauraus charakterio. Tegul bijo, kas man. Lupu apsiuvas iš jų namelių, žiūriu, kaip jos kruta indelyje – riebios, kvailos, bejėgės. Kvailų žuvų kvailas maistas. Kvailos žuvys kvailiems vasarotojams. Kartais sapnuoju, kad imu tokį už riebaus sprando... Ir sprando nejaučiu, visas suaugęs į

vientisą kūną, kaip lerva koks. Uodo trūklio lerva. Trūkt, trūkt, ir nebėr tokio... Po to prabundu ir ilgai žiūriu į savo rankas... Ir norisi dar sapnuoti – susapnuoti juos visus... O kai kas sako, kad pomidorai ir bulvės – ta pati veislė. Nė velnio! Jie – viršuj, mes – apačioj. Jie šiltadaržyje, mes rūsyje. Jie ten visi vienodi, švelnūs ir apskritučiai, jų neatpažinsi, neatskirsi, o mes čia gerai žinome vienas kitą, visi esame skirtingi, kiekvienas su savo bjauriu charakteriu, atkariu snukiu. Patys sau bulvių užsiauginame. Gyvename kiekvienas sau, kaip dirvoje išsibarstę akmenys. Todėl už kitus neatsakau. Už save – taip pat. Atsakyti niekam ir nereikia, niekas mumis ir nesidomi. Ne tam jie čia suvažiuoja.

O vasara pasitaikė karšta, visi slampinėja kaip apkaitę, ir kaimynė tyso kaip apkaitusi, visai apsinuodijusi, rodos, nebepavelka tų savo nusvirusių grožybių. Dažnai ją žiūriu, spėlioju, ką ji daro, kuo minta, iš kur tas jos prieaugis, visi tie sunkūs atsikišimai ant kūno. Gyvena ji dabar tik priebyje, savo jaukų namelį užleido vasarotojams. Išsikrapščiusi laukan iš kinio, kruta apskritutė ir raudona kaip pomidoras, pagalvotum, kad tikra vasarotoja, jei ne tas priebeitis. Vasarotojai priebeičių nemégsta, jie gležni, duok jiems kambarį, duok viryklę, duok minkštą lovą, kur galėtų išsiplekti po savo kvailo slampinėjimo. Pavargsta mat, drybsodami per dienas prie vandens. Jei gyventume kartu su ta kaimyne, jei ji būtų mano teisėta sugyventinė, pasiūlyčiau ją vasarotojams, įdomu, už kiek paimtų, kokios jų kainos? Juokais pasiūlyčiau, aišku, nes man rūpi tik kainos – kaip ten, mieste, jie į viską žiūri? Kaip skaičiuoja, vertina?

Kol nemiegu, kaimynė neišeina iš galvos. Gal jai pačiai patinka, kad vasarotojai ją išlupo iš namelio, o gal ir ne, mąstau rytais ir vakarais, rinkdamas savo apsiuvas. Vieni tos veislės padarėliai gyvena gana kukliai, apsiuvę visokiais šapeliais ir šakalėliais, kiti, ypač riebūs, geltoni, nunokę stambesnėms žuvims, apsiuva žvirgždais, akmenėliais, gyvena tarytum mūre. Tuos lupti iš kiauto ypač smagu, tuos aš vadинu

miesčionimis, o miesčionys man yra visi tie, kurie iš miesto, kurie vienodi, žodžiu, visi tie vasarotojai. Esi iš miesto, ir to pakanka, viskas apie tave pasakyta, parazite. Kada nors nutvers ir tave už sprando likimo ranka, ir bus tau galas, parazite! Nei vonios, nei televizoriaus, nei kitokių prašmatnybių, parazite. Aš tau parodysiū keistą snukį! Gal aš bulvių rūsyje užaugęs, ką tu žinai, parazite!

Šiaip nesu piktas, visai ne, man kartais net patinka tie vasarotojai, visa čia suvažiuojanti miesto bjaurastis. Galiu juos net prakalbinti kartais, kokį žodį vienam kitam kartais pasakyti. Galiu pabučiuoti ir pra-kąsti. Kuo jie kalti, kad gyvena mieste, kad tokie ištīžę, juk iš savo mūry išlenda tik kartą per metus. Piktas mintis man sukelia apsiuvos, kai laupau jas vieną po kitos ir metu į indelius su vandeniu. Nuogos, bejėgės, išglebusios jos kruta, ir kruta, ir kruta, kol jų nepraryja plėšri žuvis arba kol nepadvesia pačios, nuleipusios nuo karščio. Jos ne tokios ištvermingos kaip sliekai. Visa, kas iš vandens arba iš dumblo, yra minkšta, neištverminga, ištīžę. Sliekai daug geriau už apsiuvas, ypač naktiniai, stiprus ir raumeningi.

Sliekai man primena néges – vienintelė pagarbos verta stangri žuvis, panaši į ungarj, mègstanti šaltus, gaivius pavasario vandenis, žydinčius ievų krantus, stipriai bučiuojanti tvirtus sraunios upès akmenis. Tarp tų akmenų gulèčiau ir aš, jei galèčiau, ir jos mane galètų įsisiurbusios bučiuoti – kuo aš blogesnis už akmenj? Esu pakankamai kietas, šio to nusipelnęs gyvenime, kad mane bučiuotų.

Sliekas – stangrus švarus gyvūnas, vienas raumuo, man patinka. Gyvena sau žeméje, nieko jam nereikia, tik naktim išlenda į paviršių, kur jo draugiškai laukiu aš. Jei ne vasarotojai, palikčiau jį ramybèje, tegu gyvena. Bet vasarotojai ieško manęs, aš – sliekų. Taip ir gyvenu, taip ir maitinuosi, uždarbiau dienom ir naktim.

Vieną tokią naktį, vaikštinèdamas savo sliekų, vèl užuodžiau nudingą žemuogių kvapą, pajutau keistą nerimą ir pasukau tiesiai pas

kaimynę, į jos priebutį. Norėjau jos paklausti šio bei to apie gyvenimą. Miegojo susirietusi miegmaišyje, it višras koks. Kai įgudusiu judesiu lupau ją iš to miegmaišio, nesipriešino, nieko nesakė. Gal buvo mieguista, o gal tik šiaip paklaikusi, žadą praradusi, – mat laikiau ją už kaklo. Tai už kiek parisdavei? – pašnibždom klausinėjau, laikydamas ją už kaklo, neleisdamas, kad pernelyg garsiaiatsakymais trikdytū nakties ramybę. Gargaliuojuantys atsakymai jai veržesi iš gerklės, bet aš ją priturredau. Klausinėjau jos šio bei to tik prekybiniais sumetimais, svarstydamas – ar ne per pigiai verčiuosi tais savo sliekais ir apsiuvom? Jokio pykčio neturėjau. Kuisdamasis ménulio nušviestame prieangyje, tasydamasis su miegmaišiu, norėjau pagaliau išsiaiškinti – iš kur tas žemuogių kvapas, tie pomidorai, tie visi parazitai? Iš kur visi tie miescionys, kurių žmogus net mirties valandą neprisišauksi į pagalbą, kurie, antai, tik žiūri pašiurpę pro langelius ir laukia, kas čia toliau bus. Iš kur visa tai? – klausiau vis rūščiau ir rūščiau, nes mane erzino jų trumparegiški žvilgsniai, jų apgailėtinas žlibinėjimas, tas kvailas noras visą laiką į mane žiūrėti. Sakyk, iš kur visi tie pomidorai? Kur jie žiemoja? – klausinėjau pašnibždom, nes troškau vienu metu išsiaiškinti viską iki galos, mat esu kietas ir užsispyrės, kaip tikras bulvių žmogus.

Klausimų buvo susikaupę daug – juk māsciau visą vasara – bet atsakyti ji nelabai tegalėjo, mat rankomis tebelaikiau jos kaklą, kojom įsispyrės į jos išglebusj kūną. Niekam nieko nepavydėjau, nei bučiuoti, nei prakasti jos dabar nenorėjau. Iškaitusi visa, muša prakaitu...

Staiga mano rankos pačios atsileido – netikėtai suvokiau, kad žemuogių kvapas sklinda iš plastikinių butelių, kuriais buvo apverstas visas prieangis. Miescionys valgo pomidorus ir geria kvapnius gérimus – štai kaip viskas paprasta. Vandens jiems nepaduok, vandens jie nesuprantą. Ir žemuogių čia nebéra, viskas aplinkui nutrypta, vien tik braškių lysvės. Papildomas pinigas auga. O braškės juk ir kvapo neturi, nors ir stambios. Tinka tik prekybai, vasarotojams. Viskas taip paprasta.

Ryte kaip visada sėdėjau prie savo indelių su sliekais bei apsiuvom, galvojau apie šį bei tą. Apie bulves, apie išmitimą. Būrelis žvirblių, neįprastai pritilę, įnirtingai kapstési žolėse priešais kaimynės namą. Naktį toje vietoje mačiau daug šviečiančių jonvabalių. Jie, tikriausia, taip pat nuodingi, kad taip šviečia. Negali juk sveikas daiktas taip be niekur nėko imti ir švesti. Šviečia visokie pūzrai. Šviečia pūzrabambiai vasarotojai, prisiurbę saulės spinduliu.

Vienas iš tų vasarotojų dabar kažkokiais tepalais trynė mano kaimynei kaklą, masažavo pečius. Mano išpažintis, matyt, jai nepatiko. Bet man tas pats. Man svarbu išmisti, aš esu bulvių žmogus, ir pomidorų reikalai man visai nerūpi, – jie gyvena trumpai, tik vieną vasarą, kaip uodo trūklio lervos, – man jie visiškai nesvarbūs, visiškai nereikšmingi. Galima juos bučiuoti, jeigu nori, galima net ir prakasti vieną kitą, bet šiaip jie nevalgomi, gyvena tik dėl grožio. Tačiau kas žmogui iš to grožio, atvirai pasakius. Kas iš to, kad šviečia...